

Original Article

From the Distinction between Friend and Enemy to the Manifestation of Concrete Will: Schmitt's Sovereignty in the Dialectic of the Political and the Legal

Mahdi Moradi Berelian^{*1}, Mohammad Tangestani²

¹ Assistant Prof, Department of Public Law, Faculty of Law and Political Science, University of Mazandaran, Babolsar, Iran

² Associate Professor, Department of International Law., Faculty of Law and Political Science, Kharazmi University, Tehran, Iran

20.1001.1.24237566.1403.8.2.11.4

10.22080/LPS.2024.26371.1584

Received:

November 30, 2023

Accepted:

February 19, 2024

Available online:

July 27, 2024

Keywords:

Modern State-
Constituent Power-
Constitution-
Constitutional law-
Political Will

Abstract

Ignoring the political aspect of sovereignty forms a significant part of the legal and political discourse. But, Schmitt teaches us that the ruler's ability to set aside legal norms when an exception occurs, rather than using authority through these norms, constitutes the essence of sovereignty. We should understand this Schmittian doctrine in the context of his understanding of the Constituent power. The power's concrete will and the ruler's representation decide the constitutional law and written constitution. The meaning of constitutionalism lies in its concrete reality, not in norms above this will. Constitutional norms have no authority other than this will. To understand the ruler's decision-making in exceptional circumstances, we must view it through Schmitt's idea of sovereignty. The center of sovereignty is based on a representative of the constituent power. The ruler acts as a representative of this power using sovereign authority. To achieve a correct understanding of the system of constitutional law, one must consider sovereignty and emphasize its political aspect; this article analyzes sovereignty from Schmitt's perspective and emphasizes that claiming to limit sovereignty through written norms leads to misunderstandings of sovereignty and constitutional law. This article shows that analyzing sovereignty through Schmitt's concept is important. It helps us understand political and legal thought better and avoid confusion.

*Corresponding Author: Mahdi Moradi Berelian

Address: Department of Public Law, Faculty of Law and Political Science, University of Mazandaran, Babolsar, Iran

Email: M.moradib@umz.ac.ir

Extended Abstract

1. Introduction

The historical existence of the modern state has been closely intertwined with the concept of sovereignty. Scholars from the political and legal fields have extensively researched and analyzed this feature, often discussing its erosion or demise due to various challenges. This article aims to shed light on the notion of sovereignty through Carl Schmitt's perspective, specifically by highlighting his concept of "Constitution." This idea connects the ruler's decision-making in exceptional circumstances - which forms the essence of Schmitt's notion of sovereignty - to the concept of the constituent power and interprets it within that framework. It is important to note that this interpretation is only possible if we think of the modern state as an abstract entity beyond the ruler and subjects. This is because sovereignty belongs to the fictitious character of the state, which is used through the concrete manifestation of the sovereign will of the constituent power with the representation of the ruler. This perspective emphasizes the absolute nature of sovereignty and places the political aspect at its core. Consequently, it subordinates the entire structure of constitutional laws and the written constitution to the will of the constituent power. The concrete manifestation of this power lies in the ruler's decision to suspend this structure. The significance of explaining this perspective lies in the fact that without understanding it, it's impossible to form a proper understanding of constitutional law. Emphasizing the role of legal norms, including the written constitution, in the application of sovereignty could lead to a misunderstanding of this concept and

ignore its political aspect. This confusion of thought can result in false claims of disintegration or the death of sovereignty due to general norms of human rights or requirements resulting from international convergences. Such claims are a direct consequence of a legal and non-political perception of sovereignty.

2. Research Methodology

The article adopts a descriptive-analytical approach as its research method. It delves into the nature of the modern state and highlights the importance of avoiding confusion between the state, the government, and the citizens. The article then explores the ideas of Jean Bodin and Thomas Hobbes, which serve as the fundamental sources for Carl Schmitt's thoughts on sovereignty. By examining Schmitt's interpretation of sovereignty as the decision-making power of the ruler during exceptional circumstances and as a representation of the constituent power's will, the article suggests an integrated approach to understanding sovereignty.

3. Findings

This article emphasizes the political aspect of governance and warns against oversimplifying it. Reading Schmitt's perspective on sovereignty in *The Political* helps us grasp its nature and adjust our understanding of Schmitt's absolutist views. This reading shows us that *The Political* is still at the center of the modern state.

4. Conclusion

To clarify the approach of this article towards sovereignty, and Schmitt's perspective on it, we must consider two important aspects of sovereignty - the political aspect and the legal aspect. It is impossible to attain a thorough understanding of sovereignty without distinguishing between these two aspects.

It could be argued that reducing sovereignty to mere authority or legal authority fails to recognize the true essence of sovereignty as the heart of political power. Nonetheless, it is important to note that focusing on political sovereignty does not necessarily mean disregarding the legal aspect of sovereignty. It is crucial to understand that the rule of law is heavily reliant on the mechanisms of political power rather than mere authority. It is important to distinguish between power and authority. Authority is considered an official legal framework, but it is useless without power. Political power determines the changes in authority. Unlike power, authority is unconditional and either exists or doesn't. It's like a license that can be issued or not. Power is relative and depends on ability, competence, and capacity. Additionally, a sovereign state doesn't imply any particular form of government, such as a republic, democracy, or monarchy. Sovereignty is a political and legal foundation that can support different types of constitutions and forms of governance. The sovereign state is absolute and unlimited. However, this doesn't mean it can ignore the constitution's limitations. These limitations are mechanisms created by the constituent power to control the government. Schmitt's foundation of sovereignty, that is, the identity of the ruler with decisions about exceptions in the light of the concept of the constituent power, can be understood in such a way that in exceptional circumstances, the ruler's decision to maintain the integrity of the political system despite the

suspension or violation of the constitutional law is based on the representation of constituent power. In simpler terms, the person who created the "constitution" can use their power to temporarily stop the legal system. They do this by appointing a ruler to act on their behalf. This is done to protect the integrity of the "Constitution". Based on this, concrete political unity and the political will are the creators of this unity, which holds sovereignty. The consequence of this attitude is that the state has the final say on challenges to its sovereignty. The consequence of this attitude is that the state has the final say on challenges to its sovereignty. These challenges include things like the European Union and human rights. The states can still assert their sovereignty and show that the European Union and human rights rely on the agreement between states. The exception based on the representation of the constituent power determines everything in this context. In this situation, power is based on the will and lacks wisdom or natural essence. This power is shown in a concrete decision, not an abstract one.

Funding

There is no funding support.

Authors' contribution

The authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All the authors approved the manuscript's content and agreed on all aspects of the work.

Conflict of interest

The authors declare no conflict of interest

علمی پژوهشی

از تمایز میان دوست و دشمن تا تجلی اراده انضمامی: حاکمیت اشمیتی در دیالکتیک امر سیاسی و امر حقوقی

مهدی مرادی برلیان^{*۱}، محمدقاسم تنگستانی^۲

^۱ استادیار گروه حقوق عمومی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران
^۲ دانشیار گروه حقوق بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

20.1001.1.24237566.1403.8.2.11.4

10.22080/lps.2024.26371.1584

چکیده

بخش معتنا بهی از گفتمان حقوقی و سیاسی بر نادیده‌انگاشتن سویه سیاسی حاکمیت استوار است؛ ولی اشمیت به ما می‌آموزد گوهر حاکمیت نه کاربرد اقتدار از گذرگاه هنجارهای حقوقی، بلکه در امکان کنار نهادن این هنجارها به هنگام رخداد استثناء، از سوی حاکم است. این آموزه اشمیتی البته باید در پرتو برداشت وی از قدرت مؤسس فهمیده شود. اراده انضمامی قدرت مذکور است که با نمایندگی حاکم، کل ساختار حقوق اساسی و قانون اساسی مکتوب را تابع تصمیم خود می‌سازد. حقوق اساسی هیچ مرجعی جز این اراده ندارند. معنای مشروطیت نه در وجود هنجارهایی بر فراز این اراده، بلکه در واقعیت انضمامی آن نهفته است. تصمیم‌گیری حاکم در شرایط استثناء را که بنیان انگاره اشمیتی حاکمیت است، جز از این طریق نمی‌توان دریافت که قانون حاکمیت بر مفهوم نمایندگی قدرت مؤسس استوار است و حاکم، اقتدار حاکمیتی را به نمایندگی از این قدرت به‌کار می‌بندد. درک درست از نظام حقوق اساسی باید در پرتو چنین برداشتی از حاکمیت و تأکید بر جنبه سیاسی آن حاصل شود؛ بر مبنای این توضیحات، مقاله حاضر می‌کوشد با برگرفتن روش توصیفی و تحلیلی با واکاوی حاکمیت از نظرگاه اشمیت این مهم را یادآور شود که طرح ادعاهای مبتنی بر مهار حاکمیت از طریق هنجارهای مکتوب بدون توجه به سویه سیاسی حاکمیت، پیامدی جز سوءبرداشت از حاکمیت و ساختار حقوق اساسی ندارد. بنابراین هدف نوشته پیش‌رو تأکید بر این مدعاست که تحلیل حاکمیت از دریچه انگاره اشمیت، برای فرار از این آشفتگی در ساختار اندیشگی سیاسی و حقوقی، ضروری به‌نظر می‌رسد.

تاریخ دریافت:

۹ آذر ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش:

۳۰ بهمن ۱۴۰۲

تاریخ انتشار:

۶ مرداد ۱۴۰۳

کلیدواژه‌ها:

دولت مدرن، قدرت مؤسس، اساس، حقوق اساسی، اراده سیاسی

* نویسنده مسئول: مهدی مرادی برلیان

آدرس: دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران

ایمیل: m.moradib@umz.ac.ir

۱ مقدمه

بر سویه حقوقی حاکمیت جز به سوءبرداشت از این مفهوم و نادیده‌انگاشتن جنبه سیاسی آن منجر نخواهد شد؛ این ژولیدگی اندیشگی پیامدهای خود را بر ادعاهای واهی مبتنی بر ازم‌گسیختگی و یا مرگ حاکمیت بر اثر هنجارهای عام حقوق بشر و یا الزامات ناشی از همگرایی‌های بین‌المللی نمایان ساخته است.

نوشتار پیش‌رو با برگرفتن روش توصیفی و تحلیلی جهت پاسخگویی به این پرسش که حاکمیت در دیدگاه اشمیت واجد کدام ویژگی‌هاست و این نظرگاه چه آثاری بر فهم نظام حقوق اساسی دارد، ابتدا ویژگی انتزاعی بودن دولت مدرن را تبیین کرده و نشان خواهد داد هرگونه برداشت صحیح از دولت مدرن در گرو پرهیز از این‌همانی رهن میان دولت و حکومت و دولت و اتباع است. سپس با ترسیم دیدگاه‌های *ژان بُدن* و *توماس هابز*، آبشخورهای بنیادین اندیشه *اشمیت* در باب حاکمیت را معرفی می‌کند؛ آن‌گاه با تبیین خوانش *اشمیت* از حاکمیت در دو شق مجزا و در عین حال مرتبط با هم یعنی حاکمیت به‌مثابه قدرت تصمیم‌گیری حاکم در شرایط استثنایی و حاکمیت هم‌چون تجلی انضمامی اراده قوه مؤسس، تفسیری در راستای هم‌سازی آن‌ها به پیش خواهد نهاد؛ دست‌آخر پس از طرح انگاره نوکانتی در تقابل با نگره‌های دولت اشمیتی، در قسمت نتیجه‌گیری پیامدهای چنین برداشتی از حاکمیت تبیین می‌شود؛ توجه به هر دو سویه حاکمیت و برجسته‌ساختن حاکمیت سیاسی و پرهیز از تأکید بیش‌ازاندازه بر حاکمیت حقوقی به‌مثابه راهبردی ضروری برای فهم حقوق اساسی، موردنظر نگارندگان این نوشتار است.

۲ دولت؛ موجودیتی فرای حاکم و اتباع

مسیر ساختار اندیشگی فلسفی و سیاسی مدرن از روزگار نوزایش به‌ویژه دوره جمهوری خواهی تا هنگام شکوفایی در یادگارهای اندیشمندان بزرگ آغاز دوران

می‌توان فریافت مدرن دولت را چنین انگاشت: دولت مدرن موجودیت انتزاعی و رای حکومت و شهروندان است که با کاربست قانون به‌مثابه نمودگاه اراده حاکمیتی خود درون گستره مشخص سرزمینی، سرسپردگی اتباع را خواستار می‌شود. چنین برداشتی که ما را به گوهر دولت مدرن رهنمون می‌سازد، برسازنده ویژگی‌هایی است که از آن میان، حاکمیت جایگاه قانونی به خود اختصاص داده است. گفتمان سیاسی و حقوقی بی‌گمان جستارهای گونه‌گونی را به توصیف و تبیین این ویژگی اختصاص داده و عمدتاً با تکیه بر چالش‌های مختلف پیش‌روی این ویژگی، از فرسایش یا مرگ حاکمیت سخن رانده است.

این نوشتار بدون تکرار جستارهای موجود کوشش می‌کند تا خوانش حاکمیت در پرتو اندیشه‌های *کارل اشمیت* را بار دیگر در میان نظرگاه‌های گوناگون موجود برجسته سازد و این بار با تأکید بر انگاره قانون اساسی اشمیت که کم‌تر موردتوجه قرار گرفته است، تصمیم‌گیری حاکم در شرایط استثنایی را که جان‌مایه اندیشه وی در باب حاکمیت را شکل می‌دهد، به مفهوم قدرت مؤسس (Constituent Power) پیوند داده و در چارچوب آن موردبازخوانی قرار دهد. باری، این مهم جز از رهگذر پنداشت دولت مدرن چونان موجودیت انتزاعی و رای حاکم و اتباع امکان‌پذیر نیست. پیامد چنین خوانشی از حاکمیت بر کشیدن ویژگی مطلق بودن آن و درواقع، نشان دادن سویه سیاسی در قانون حاکمیت است. این به‌نوبه خود کل ساختار حقوق اساسی و به‌بیان بهتر قانون اساسی را تابع اراده قوه مؤسس قرار می‌دهد که تجلی انضمامی آن در تصمیم‌گیری حاکم برای تعلیق این ساختار نهفته است. اهمیت تبیین این دیدگاه در این واقعیت نهفته است که بدون فهم آن، امکان شکل‌گیری درک مناسبی از حقوق اساسی وجود نخواهد داشت؛ تأکید خام‌دستانه بر نقش هنجارهای حقوقی (و از آن میان قانون اساسی نوشته) در کاربست حاکمیت، و درواقع تکیه محض

شخص است که به موجب عهد و پیمان همه با یکدیگر محقق می‌گردد. جمع کثیری از آدمیان به موجب میثاق با یکدیگر خودشان را یک‌به‌یک مرجع اعتبار و جواز اعمال او ساخته‌اند تا این‌که او بتواند تمامی قوا و امکانات همه آن‌ها را چنان‌که خود مقتضی می‌بیند، برای حفظ آرامش و امنیت و حراست عمومی به کار ببرد.» (هابز، ۱۳۸۱: ۱۹۳) در چنین جامعه‌ای همگی اراده‌ها به اراده یک نمایندگی برساختی واگذار می‌شود. «آن لویاتان عظیمی که کشور یا دولت (به زبان لاتین Civitas) خوانده می‌شود، به کمک فن و صنعت ساخته شده است و صرفاً انسانی مصنوعی است.» (هابز، ۱۳۸۱: ۷۱) بر این پایه، گرچه انتقال قدرت به یک فرد یا گروهی از افراد یعنی حکومت صورت می‌پذیرد، اما اثر واقعی این انتقال، آن است که منجر به وحدت انبوه‌ای از افراد در یک شخص، یک موجودیت عمومی/هستومند (Public Entity) می‌شود؛ این نهاد عمومی حاکم ورای کسان موجود در جامعه اقتدار خود را اعمال می‌کند. (Nelson, 2006) پس «گوهر انگاره هابز آن است که دولت، نام گونه خاصی از شخصیت است؛ یک شخص کاملاً اعتباری و مصنوعی.» (Skinner, 1992: 2)

بدین آئین هابز درباره اقتداری انگاره‌پردازی می‌کرد که هم‌زمان از بنیادگذارانش یعنی مردم و شخصیت صاحب‌منصبان جدا بود. در واقع، وی همه کوشش خود را برای آفرینش دولت به‌مثابه موجودیتی انتزاعی جدای از حاکم (به‌کاربرنده اقتدار) و فرمانبران (جامعه مدنی) که از راه قرارداد میان خود حقوق‌شان را بدان واگذار کرده‌اند، به کار بست؛ (Van Creveld, 1999: 179) توضیح آن‌که هابز در *لویاتان* مشخصاً از سرشت کامن‌ولث یا دولت سخن می‌گوید: «من درباره اشخاص سخن نمی‌گویم، بلکه به‌طور انتزاعی از کرسی قدرت سخن به میان می‌آورم.» (هابز، ۱۳۸۱: ۶۷) در چارچوب اندیشه وی، با قرارداد اجتماعی دو شخص زاده می‌شوند که پیش‌ازاین در وضعیت طبیعی وجود نداشتند؛ یک شخص مصنوعی که آدمیان اقتدار سخن گفتن و

مدرن، اندیشه دولت را به‌سان شخصیتی جدا و برتر از کسانی که اقتدار آن را بکار می‌گیرند و آنانی که بدین اقتدار گردن می‌نهند، پرورش داد. تا آن هنگام که انگاره دولت هم‌چون سامان سیاسی جدا از کارگزاران خود و شهروندان زاده نشد، اندیشه دولت مدرن نیز پا به پهنه گیتی نهاد. پیامد انضمامی چنین پنداشتی از دولت، ایجاد ساختار سیاسی است که هرچند از بُن‌پاره‌های مشخصی مانند حکومت و یا شهروندان برساخته می‌شود، ولی به شکل معناداری از آن‌ها تفکیک می‌گردد. (Morris, Runciman, 2003: 28-45) چنین فهمی از دولت، به سده شانزدهم میلادی بازمی‌گردد. «پیش از سده شانزدهم، اصطلاح *status* را نویسندگان سیاسی فقط در اشاره به یکی از این دو به کار می‌بردند: اوضاع و شرایط حاکم بر یک فرمانروا (*status principis*)، یا وضعیت کلی یک ملت یا اوضاع و احوال کل مملکت (*status rengi*). در این کاربردها آن‌چه ناپیدا بود، ایده مشخصاً مدرن دولت در مقام نوعی قدرت عام جدا از فرمانروا و فرمان‌بر هر دو و تشکیل اقتدار سیاسی عالی درون یک قلمرو تعریف‌شده معین بود.» (اسکینر، ۱۳۹۳: ۵۳۸-۵۳۹) شاید بتوان چنین نگرشی به دولت را که آغازگاه برداشت مدرن از آن است، به‌صورت آراسته و رسا در اندیشه هابز سراغ کرد. در انگاره وی «اهداف جمع مدنی یا سیاسی، ایجاد یک مرجعیت یگانه و عالی حاکم را اجتناب‌ناپذیر می‌کند. مرجعیتی که قدرت آن نه‌تنها از مردمی که از آغاز آن را پدید آورده‌اند، بلکه هم‌چنین از هر حقی که گفته شود صاحبان مقام در استفاده از قدرت آن در هر زمان دارا هستند، متمایز است.» (اسکینر، ۱۳۸۱: ۴۱)

هابز در آئین قراردادگرایی، دولت را برساختی برآمده از شکافی ژرف در وضعیت طبیعی توصیف می‌کند. شرایط جنگ همه علیه همه در وضعیت طبیعی داستانی بدبینانه از زندگی انسان‌هاست که در آن هم‌بستگی و صلح مدنی به‌عنوان آرمان‌هایی دست‌نیافتنی، بایستگی وجود دولت را روایش (توجیه) می‌کند. «دولت وحدت همگان در یک

دستگاه و مناصب حکومتی و شخصیت طبیعی کسانی که این قدرت حکومتی را بکار می‌بندند، جدایی افکنده می‌شود و آنان اشخاصی عمومی پنداشته می‌شوند که قدرت قانونی بدان‌ها واگذار شده است، اما تمایز میان قدرت‌های اجتماع و قدرت‌های دولت در این ساختار اندیشه جایگاهی ندارد. (لاک، ۱۳۹۲: ۲۶۹)

پس از بررسی ویژگی انتزاعی و مصنوعی بودن دولت و جداسازی هم‌زمان آن از حاکم و اتباع، باید افزود که این ویژگی در کانون شناسه‌های برساننده و هسته شالودین دولت مدرن قرار می‌گیرد. بدون داشتن چنین برداشتی از شخصیت دولت و حکومت، فهمی بایسته درباره دولت مدرن شکل نخواهد گرفت. اما سرشت حاکمیت یا اقتدار والا به‌مثابه دیگر بُن‌پاره دولت مدرن چیست و از آن کدام شخصیت است؟ شخصیت ساختگی دولت، حاکم و یا اتباع؟ آشکار است که پذیرش ایده متمایز بودن دولت از حاکم و اتباع به‌سان آنچه هابز انگاره‌پردازی کرده است، می‌تواند در این باره به پیامدهایی متفاوت از اندیشه جدایی میان قدرت سیاسی و حکومت، بدون تفکیک میان این قدرت و قدرت اجتماع منجر شود. در انتهای این قسمت توجه به این نکته ضروری است که در تلقی هابز، مصنوع بودن دولت و حاکمیت لزوماً به معنای این نیست که آنها کاملاً ورای مردم قرار دارند؛ بلکه حتی در یک برداشت حداقلی، دولت را می‌توان حاصل جمع اراده‌های فردی دانست؛ هرچند که پس از تأسیس دولت و ورود به وضع اجتماعی، حاکمیت از این اراده‌ها «فراتر» می‌رود.

۳ دولت مدرن، دولت حاکم

بی‌گمان یکی از مهم‌ترین شناسه‌های دولت مدرن و شاید برجسته‌ترین آن‌ها، انگاره حاکمیت است. اندیشه دولت مدرن با ایده حاکمیت پیوندی تنگاتنگ دارد؛ چراکه خاستگاه و تاریخ آن با تکوین مفهوم حاکمیت شانه‌به‌شانه حرکت کرده است.

عمل کردن به‌جای خویشتن را به او می‌بخشند؛ این شخص، حاکم (Sovereign) نام دارد. شخص دیگر هنگامی آفریده می‌شود که انسان‌ها با اقتداربخشی به یک فرد یا گروهی از افراد به‌مانند نماینده‌شان، اراده و سخن واحد می‌یابند. این شخص، دولت یا کامن‌ولث است. «وقتی این توافق صورت تحقق ببذیرد، جماعتی که بدین شیوه در یک شخص وحدت می‌یابد، دولت و یا به لاتین Civitas خوانده می‌شود. و این به معنی تکوین و ایجاد همان لویاتان و یا خداوند میراست» که غایت صلح، آرامش و امنیت را پی می‌گیرد و «حامل این نقش، حاکم خوانده می‌شود که صاحب قدرت حاکمه به‌شمار می‌رود.» (هابز، ۱۳۸۱: ۹۲)

هابز به‌صورت مطلق دولت را نه‌تنها از شخص حاکم بلکه از جمع انبوه کسانی که اکنون یگانگی یافته‌اند و حاکم بر آن‌ها فرمان می‌راند، جدا می‌کند. درحالی‌که حاکمان می‌آیند و می‌روند و انبوهه واحد کسان بر اثر زاد و میر اعضای خود تغییر می‌کند، شخصیت دولت (The Person of the State) پایا است، تعهدات را تحمیل و حق‌ها را فرای زندگی هر یک از شهروندان خود به اجرا درمی‌آورد. (Skinner, 2009: 342) بنابراین، انگاره دولت هابزی بر پایه شخصیت مصنوعی بنا شده که از شخص طبیعی نمایندگی می‌کند؛ حاکم به‌عنوان فرد واحد یا گروهی از افراد نماینده شخص دولت و حاکمیت رابطه میان دولت و اتباع است. (لاگین، ۱۳۸۸: ۱۴۱-۱۴۲)

دولت شخصیتی ساختگی است که به‌راستی نمی‌تواند کارهایی را انجام و مسئولیت آن را پذیرا باشد، بلکه تنها شخصی که می‌تواند در چنین شرایطی اقدام کند، شخص اعتباری و مصنوعی حاکم است که نقش آن شخصیت‌بخشی یا نمایندگی از شخص ساختگی دولت است. (Skinner, 2009: 347) البته نظریه مصنوعی بودن دولت از زمان طرح آن توسط هابز، همواره با نظریه‌های رقیبی همراه بوده است. انگاره دولت نزد جان لاک از نظرگاه تمایزات پیش‌گفته می‌تواند مطمح- نظر قرار گیرد. در چارچوب اندیشه وی، گرچه میان

«حاکمیت مفهومی بی‌اندازه مبهم است» (Kalmo, & Skinner, 2010: 1) به‌گونه‌ای که این ابهام برخی از انگاره‌پردازان را به حدی برآشفته که پیشنهاد حذف حاکمیت را از نظام اندیشگانی فلسفه سیاسی به پیش کشیده‌اند. (Maritain, 1951: 29) بر این بنیاد، بحث‌های سترون و چالش‌های بی‌پایانی درباره سرشت و خاستگاه این اقتدار و انگارگان مشروعیت آن صورت گرفته است. به‌ویژه در این باره، پرسش از دارندگان حاکمیت، سیاسی یا حقوقی بودن چیرستی اقتداری که به نام حاکمیت بکار گرفته می‌شود، این‌که آیا حاکمیت محدودیت‌پذیر هست یا خیر و متناقض‌نمای بالاترین اقتدار بودن و هم‌زمان تابع قانون بودن، اهمیت برجسته‌ای دارد.

آن هنگامی‌که ژان بُدن در شش کتاب در جمهوری حاکمیت را «قدرت مطلق و پایای حکومت یک اجتماع» (جونز، ۱۳۵۸: ۶۵) و یا «اقتداری عالی، مطلق و همیشگی بر شهروندان و اتباع در یک کامن‌ولث» (اسکینر، ۱۳۹۳: ۴۴۰) در نظر گرفت، نخستین نشانه‌های پیدایش مفهوم مدرن حاکمیت پدیدار گشت. «در جهانی که خدا دیگر قادر به فراهم‌آوردن بنیانی موردتوافق برای زندگی سیاسی نبود، بُدن می‌خواست ویژگی‌های موردنظرش را به حاکمیت اعطا کند و آن را در جای خودش یعنی بر روی زمین و در چارچوب یک گستره سرزمینی مشخص قرار دهد.» (Van Creveld, 1999: 177) در شکل اجمالی که نگره وی برای ترسیم اندیشه مدرن حاکمیت نمایان ساخت، اقتدار حاکمیتی در یک مفهوم غیرشخصی ویژگی‌های خود را بازشناخت. دولت (کامن‌ولث) در انگاره بُدن، گرچه به‌وسیله حکومت یا حاکم نمایندگی می‌شود، ولی با وجود این، از آن جداست؛ چراکه دولت ملک شخصی پادشاه یا حاکم، همانند آنچه در دوران فئودالی مشاهده می‌شد، نیست بلکه سرشت آن برساخته از قدرت عمومی همیشگی است که از طریق پادشاه به کار گرفته می‌شود. افزون بر این، جداپنداری دولت از جامعه نیز مطمح‌نظر بُدن بوده است. اقتدار حاکمیتی هم‌چون

(هلد، ۱۳۹۴: ۱۵۷) این ویژگی دولت مدرن که به‌راستی باید از دیگر اشکال سنتی قدرت یا اقتدار جدا شود، در آغاز دوران مدرن و از خلال ستیز پادشاهان با اقتدار کلیسا و رقبا داخلی یعنی لردهای فئودال سر برآورد. (Morris, 1998: 174) درواقع، هرچند برخی ویژگی‌های حاکمیت در اشکال گوناگون به‌ویژه در قوانین روم و برخی انگاره‌های الهیاتی مربوط به قدرت خدا وجود داشت، ولی مفهوم قدرت سیاسی که به‌گونه ویژه‌ای از سامان سیاسی منضم می‌شود، نوین است.

پیدایش تاریخی ایده حاکمیت دولت بر تضاد میان مفهوم الهیاتی از حاکمیت و پیدایش سیاسی دولت استوار است؛ برداشت «دانته» از اقتدار سیاسی به‌شدت بر برتری وحی الهی متکی بود. حاکم بر روی زمین یعنی امپراتور باید به دنبال هدایت از طریق نور الهی باشد. اقتدار وی جهانی است و تا جایی که به اجرای اصول مندرج در عدالت الهی می‌پردازد، نامحدود است. اورشلیم افق نهایی اقتدار سیاسی است. در مقابل در برداشت ماکیاوولی شکوه سیاسی روم هیچ پیوندی با استانداردهای اخلاقی و مذهبی ندارد. اقتدار حاکمیتی از آن کسی است که به‌صورت کارآمد و مؤثر بر جامعه سیاسی فرمان می‌راند. (Zucca, 2015: 407) «در دوران جدید، اندیشه حاکمیت بدان پنداره بود که یک اقتدار سیاسی فرجامین و مطلق در جامعه سیاسی وجود دارد و چنین اقتداری در هیچ جای دیگر مشاهده نمی‌شود.» (Hinsley, 1986: 26) پس در مفهوم مدرن، حاکمیت اقتدار والا در چارچوب سرزمینی مشخص است. اقتدار بدان معناست که دارنده حاکمیت صرفاً از نیروی اجبارکننده برخوردار نیست، بلکه «دارای حق فرمان‌دادن و هم‌زمان حق مورداطاعت قرارگرفتن است.» (Wolff, 1990: 20) والایی اقتدار، برتری حاکمیت بر تمامی گونه‌های قدرت حاضر در چارچوب سرزمینی مشخص را تضمین می‌کند. البته تمرکز بر اندیشه حاکمیت در مفهوم مدرن خود نباید هم‌چون توافقی نهایی و بی‌مناقشه در گوهر این اقتدار نگریسته شود. بی‌گمان

شخص، انگارهٔ مدرن دولت را به پیچیده‌ترین و نیک‌پرورده‌ترین شکل خود بنیاد گذاشت. بر همین شالوده، اندیشهٔ حاکمیت نزد او نیز انگارهٔ حاکمیت مدرن است؛ در واقع، حاکمیت دولت (Sovereign State) و نه حاکمیت فرمانروا و یا اتباع، برسانندهٔ گوهر مدرن حاکمیت نزد اوست. (Nelson, 2006: 61) از آنجا که شخصیت ساختگی و انتزاعی دولت خود قادر به کنش‌گری و از جمله کاربست حاکمیت نیست، بنابراین حاکمیت به دست مقام حاکم نماینده به‌کار گرفته می‌شود. پس از نظرگاه وی، این قدرت حاکمیتی به‌هیچ‌وجه شخصی نیست؛ قدرت تماماً متعلق به موقعیت «مقام حاکم نماینده است.» (لاگلین، ۱۳۸۸: ۱۴۱) البته نخستین خرده به هابز در چارچوب این پرسش مطرح شد که اقتدار حاکمیتی در دستان چه کسی قرار دارد؛ فرمانروا، پادشاه، دولت یا مردم؟ (هلد، ۱۳۹۴: ۱۶۰) باری، هابز با وجود نداشتن باور به این‌که پیکرهٔ مردم (The Body of The People) حاکمیت را در اختیار دارند، ولی به‌سان همهٔ مطلق‌گرایان نیز بر آن نبود که بهترین پیوند میان مردم و فرمانروایان‌شان بر اساس انفعال در برابر شخص حاکم باید تبیین شود. او می‌پذیرفت که سازوکاری که در آن یک سامانهٔ سیاسی می‌تواند برپا شود، رضایت هر یک از اتباع است. به نظر او حتی پس از آن‌که جمع انبوه آدمیان خود را پیرو اقتدار حاکم کردند، هم‌چنان هر اقدامی که توسط کسانی که حاکمیت بدان‌ها واگذار شده، انجام می‌شود، به‌گونه‌ای اقدام خود آنان است؛ (Skinner, 2009:34-35) بر این شالوده، مردم شخصیت دولت را برمی‌سازند و او را مجاز می‌دارند که از رهگذر نمایندهٔ خود، شخص حاکم، اقتداری والا را در راستای تأمین امنیت و صلح آن‌ها بکار ببندد.

حاکمیت نزد هابز چپستی شخصی ندارد، بلکه از رهگذر قرارداد و با رضایت اتباع، نه به شخص حاکم بلکه به مقام حاکم (هابز، ۱۳۸۱: ۲۰۲) (چه یک شخص و چه جمعی از اشخاص) به‌مثابهٔ نمایندهٔ شخصیت انتزاعی دولت واگذار شده است. چنین

موجودیتی ورا و فرای هر شخص موجود در جامعه پنداشته می‌شود. (Nelson, 2006: 64) بُدن شناسهٔ نخستین این مفهوم از حاکمیت را همیشگی بودن آن می‌پندارد: «صفت نخست حاکمیت، دائم بودن آن است، زیرا اگر قدرت فقط برای مدت معینی تفویض شود، نمی‌توان آن را قدرت حاکمه دانست.» (جونز، ۱۳۵۸: ۶۵) وی در اشاره به ویژگی دائم‌بودگی، تمایزی میان حکومت و حاکمیت قائل می‌شود. حکومت از نظرگاه او قوهٔ اجرایی وظایف برآمده از حاکمیت است که کارکردش برای مدت محدودی است، در برابر اما حاکمیت از نظر زمانی نامحدود و همیشگی است. اما آن‌چه در این باره بیشتر باید مورد توجه باشد، ویژگی مطلق‌بودگی حاکمیت است؛ در این مفهوم که این اقتدار بدون هیچ‌گونه مسئولیت و شرطی به وی واگذار شده و به هیچ شخصی پاسخگو نیست مگر خداوند. (اسکینر، ۱۳۹۳: ۴۴۱) بُدن پافشاری می‌کند که بنیادی‌ترین و مهم‌ترین حق حاکمیت، همان قدرت وضع قانون است. (وینسنت، ۱۳۷۱: ۸۸) «نخستین نشانهٔ شهریار حاکم، قدرت وضع قوانین عمومی و خصوصی برای مردم است... بدون آن‌که به رضایت و تصویب مقامی برتر یا فروتر از خود نیازمند باشد.» (جونز، ۱۳۵۸: ۶۵) به باور او، حاکم خود از هر پایبندی به پیروی از قوانین موضوعهٔ کشور چه قوانینی که مربوط به پیشینیان است و چه قوانین مصوب خود، معاف است. (اسکینر، ۱۳۹۳: ۴۴۴) افزون بر این، بُدن در کتاب روش (Methodus ad Facilem Historiarum Cognitionem) بر این نکته پای فشرده است که حاکمیت قابل‌واگذاری نبوده و نمی‌تواند به اشتراک گذارده شود. بر این بنیان، تنها سه گونهٔ دولت یا کامن‌ولث قابل‌انگارش است که در آن‌ها قدرت حاکمه از طریق پادشاه، اشراف و یا مردم بکار بسته می‌شود. در این میان پادشاهی، بهترین حالت است. (Harding, 2001: 318- Skinner, 2010: 28-30)

هابز از رهگذر قرارداد اجتماعی و با آفرینش شخص ساختگی دولت و حاکم به‌عنوان نمایندهٔ این

کسی است که در شرایط استثناء تصمیم‌گیری می‌کند» در پرتو انگاره حاکمیت به‌مثابه بروز انضمامی اراده قدرت مؤسس بازخوانی شود.

۴٫۱ حاکمیت به‌مثابه تمایز دوست و دشمن و تصمیم‌گیری در شرایط استثناء

اشاره‌های پیاپی اشمیت به مفهوم هابزی «پیوند متقابل میان حمایت و تابعیت» و سرسپردگی به این باور هابزی که «اقتدار قانون را می‌سازد، نه حقیقت» آشکارا نمایانگر پایبندی به چارچوب هابزی حاکمیت است؛ «از این رو بایسته است اشمیت را هابز سده بیستم بنامیم.» (اشمیت الف، ۱۳۹۳: ۴۳-۴۴) وی در الهیات سیاسی خود که گوهر آن در این ادعای او نهفته است که «همه مفاهیم مهم انگاره مدرن دولت مفاهیمی الهیاتی‌اند که عرفی شده‌اند» برداشتی از حاکمیت به دست می‌دهد که آن را با قدرت تصمیم‌گیری حاکم در شرایط استثنایی، برابر می‌گیرد. (اشمیت ب، ۱۳۹۳: ۵) درواقع، اشمیت با پیش‌کشیدن استدلال‌های مربوط به احیای الهیات سیاسی کاتولیک روم، پیدایش دولت‌های مشروطه مدرن (Modern Constitutional States) را با زایش آفریدگار باوری (خدا انگاری) (Deism) برابر می‌داند. وی بر آن بود که آفریدگار باوری با آمیزش الهیات و متافیزیک این اندیشه را که خداوند می‌تواند از راه مداخله مستقیم استثنایی مانند آنچه در معجزه رخ می‌دهد، از قوانین طبیعی تخطی کند، رد می‌کند. ایده دولت مشروطه مدرن نیز به همین سان این مفهوم را که حاکم می‌تواند استثنایی بر سامان قانونی معتبر وارد آورد، نمی‌پذیرد. بدین آئین، مداخله در قوانین طبیعت از سوی خدا و مداخله در نظم قانونی از سوی حاکم مدنی هیچ‌کدام امکان‌پذیر نیستند. اشمیت با دفاع الهیاتی‌سیاسی از ایده پروردگار باوری (Theism) و معجزه، توانایی حاکم در ایجاد استثنا در نظم قانونی را خواستار شد. الهیات سیاسی اشمیت بر پایه نقدی ضدروشنگری بر این پندار است که همان‌سان که قوانین طبیعی خداوند

خوانشی زایشگر این بینش است که نباید میان مطلق‌بودگی حاکمیت با تمامیت‌خواهی شخص (و نه مقام) حاکم خلط کرد.

از نظرگاه اشمیت، خدای فناپذیر هابزی خود را در پس خوانش‌های آشفته و گونه‌گون پنهان کرده است. مسئله درنگ‌انگیز درباره انگاره دولت مدرن نزد هابز که تا اندازه‌ای برخی خوانش‌های نوهابزی از حاکمیت و اقتدار را تحت تأثیر خود قرار داده و از آن میان اشمیت نیز تا حدی بدان پایبند است، سرسپردگی بی‌چون‌وچرای شهروندان در برابر دولت و نماینده آن است. در چارچوب اندیشه هابز، رضایت هریک از افراد نقشی غیرقابل‌انکار در آفرینش شخصیت دولت بازی می‌کند، اما پس از زایش دولت از این راه و واگذاری حق‌ها و آزادی‌های افراد به آن، آنان به اتباع یا شهروندانی بدل می‌شوند که در ازای فراهم آمدن صلح و امنیت از سوی دولت، سرسپردگی محضی را در برابر او به نمایش می‌گذارند. بر این شالوده، در این سرسپردگی هیچ محدودیتی حتی درزمینه اندیشه و اراده مشاهده نمی‌شود. این وفاداری همیشگی است و افراد نمی‌توانند خود را تابع و فرمان‌بردار شخص دیگری کنند. (هابز، ۱۳۸۱: ۱۹۳) بر این پایه، پیوند متقابل حمایت و تابعیت و وفاداری، نسبت میان دولت و مردم را سامان می‌بخشد.

۴ دولت مدرن، دولت حاکم: روایت اشمیت

آن‌چه در پهنه پژوهش‌های موجود بیشتر مطرح‌نظر قرار گرفته، انگاره‌هایی است که اشمیت در امر سیاسی و الهیات سیاسی در باب حاکمیت به دست داده است. این در حالی است که دستیابی به درکی صحیح از مفاهیم امر سیاسی و الهیات سیاسی در ارتباط با حاکمیت، بایسته توجه ویژه به «انگاره قانون اساسی» اشمیت است. با درک این ضرورت است که در جستارهای آتی، کوشش می‌شود تا آموزه مشهور اشمیت در باب حاکمیت، یعنی «حاکم

به‌مثابه دولت با منطق استثناء مفهوم می‌یابد.» (اشمیت، ۱۳۹۳ الف: ۴۴) اشمیت با بکار بردن انگاره‌های هابزی، ادعا کرد که اقتدار نمی‌تواند به اقتداری قانونی، یعنی اقتداری که به‌صورت کامل توسط قانون ساخته شده است، فروکاسته شود. اقتدار دولت چیزی نیست که بتواند در یک نظم انتزاعی معتبر محدود شود، بلکه همواره دارای سرشتی انضمامی است؛ یعنی فرمان‌برداری شهروندان از قدرت یک یا چند شخص. (Dyzenhaus, 2015: 347) نظرگاه اشمیت درباره دولت ریشه‌های خود را از باور وی به اهمیت امر سیاسی به‌عنوان قلمرو قانونی و پیش‌انگاشت مفهوم دولت بازمی‌یابد. بر این آئین، جوهره امر سیاسی را دوگانه دوست-دشمن و امکان همواره موجود پیکارجویی برمی‌سازد. (اشمیت، ۱۳۹۳ ب: ۱۳-۱۴ و ۳۵) در این شرایط استثنایی، حاکم قدرت صریحی در تعلیق حقه‌های بنیادین افراد خواهد داشت و این حقه‌ها مانعی برای اقدام حاکم شمرده نمی‌شوند. به باور اشمیت نهادهای لیبرال دموکراسی با تعهدی که به سامان‌بخشی قانونی قدرت سیاسی دارند؛ یعنی حاکمیت قانون، توانا بر آفرینش تمایز میان دوست و دشمن نبوده و از این رو ناتوان از حاکم بودن هستند و بر همین بنیاد، نمی‌توانند نگهبان قانون اساسی باشند. (Dyzenhaus, 2015: 341)

اشمیت قدرت حاکم مدرن را هم مقید به قانون و هم فراتر از آن می‌دانست. درواقع، از نظرگاه اشمیت چپستی اقتدار حاکم زمانی خود را نشان می‌دهد که اوضاع عادی به هنگامه‌ای استثنایی بدل شود؛ در این جاست که حاکم تصمیم می‌گیرد نظام قوانین عادی به حالت تعلیق درآید، ولی همین کوشش حاکم برای مدیریت شرایط استثنایی را «می‌توان در متن کلی نظم قانونی‌ای فهمید که درون آن این اقتدار دست به عمل می‌زند.» (اشمیت، ۱۳۹۳ الف: ۳۶) بر همین شالوده است که اشمیت می‌گوید «حاکم کسی است که در خصوص حد اضطراب و راه‌حل برای رفع آن تصمیم می‌گیرد. اگرچه

را محدود نمی‌کنند، حاکم نیز با قانون محدود نمی‌شود. وی مدعی آن بود که گستره سیاسی نیازمند حاکمی است که تصمیم‌گیری در شرایط استثنایی و اضطرابی قدرت او را بر می‌سازد. (Fiorenza, 2005: 80 & 103) بر این پایه، اگر شخص یا نهادی در سازگان حقوقی توانایی تعلیق کامل قانون و به‌کارگیری نیروهای فراقانونی برای به حالت عادی درآوردن شرایط را داشته باشد، آن شخص یا نهاد، حاکم نام دارد. (Vinx, 2016) خوانش اشمیت از حاکمیت به‌راستی به‌سان یورش است بر انگاره‌هایی از آن مفهوم که کوشش می‌کنند تا اقتدار حاکم را با اقتدار قانونی جایگزین و آن را از گوهر خود تهی کنند.

اشمیت دولت‌های مدرن را فاقد توان بایسته برای تصمیم‌گیری می‌دانست و چرایی آن را در وجود نهادهایی چون پارلمان جست‌وجو می‌کرد که سرشت آن مانع یکپارچگی و یگانگی حاکمیت می‌شد. (حیدری و کاوندی: ۱۳۹۵: ۳۶) وی در برابر اندیشه احیای حاکمیت قانون به‌جای حاکمیت انسان‌ها «مصمم شد که عنصر فردی را در حاکمیت احیا کند و بار دیگر آن را غیرقابل تقسیم نماید. اشمیت احیای عنصر فردی را برای حفظ دولت قانون‌مدار مدرن حیاتی می‌دید.» (اشمیت الف، ۱۳۹۳: ۳۴-۳۵) به بیان دیگر، برای هم‌آوردی با وضعیت استثنایی باید راهی در پیش باشد. از دیدگاه اشمیت چنین موقعیت‌هایی تحت پوشش هنجارهای قانونی یا اساسی (مبتنی بر قانون اساسی) قرار نمی‌گیرند. در این شرایط، بالاترین نقش قانون اساسی تعیین این مسئله است که چه کسی می‌تواند در این شرایط دست به کنش یازد؛ اشمیت حاکم را کسی می‌داند که در این وضعیت به تصمیم‌گیری می‌پردازد. (Nicholls, 1989: 99) در بیانی رسا «حاکم اشمیت در زمان عادی در خواب است، اما وقتی که موقعیت عادی در خطر لغزیدن به یک استثنا باشد، از خواب بیدار می‌شود. هسته بنیادین این اقتدار مالکیت انحصاری بر حق تصمیم‌گیری سیاسی یا انحصار آن است، از این نگاه، دولت

اشمیت، امر سیاسی بنیادِ قانون اساسی قرار می‌گیرد. (لاگلین، ۱۳۸۸: ۱۳۳-۱۳۴)

لازم به ذکر است پنج سال پس از نگارش انگارهٔ قانون اساسی، پیدایش نازی‌ها فرصتی را برای اشمیت مهیا ساخت تا در سال ۱۹۳۳ در اثر خود «دولت، جنبش، مردم» (Staat, Bewegung, volk) چگونگی یگانگی و وحدت سیاسی را به صورت عینی-تر بسط دهد. مختصر آن که از نظرگاه وی وجود انسان به‌طور ضمنی مبتنی بر نوعی نظم نمادین است. با این حال، اگر مردم (People) خود را به عنوان یک وحدت درک کنند، این نظم مردم نمی‌تواند کاملاً ضمنی باشد؛ بنابراین از منظر وی روشی که مردمی خود را از مردم دیگر متمایز می‌کنند، مبتنی بر شکل خاصی از نظم سلسله‌مراتبی است که بر اساس آن سازماندهی می‌شوند. Schmitt, (2008: 60)

شکل دولت هم‌چون سلطنت، آریستوکراسی یا دموکراسی، نه فقط به قوانین، بلکه به نمایندگی‌های موجود (رسمی و غیررسمی) که ساختار دولت و رویه‌های آن را تعریف می‌کنند، مرتبط است. این شکل دولت یک ساختار نمایندگی است؛ زیرا شامل روشی است که مردم خود را به-مثابهٔ یک کل واحد می‌بینند. با درک نمایندگی خود در نهاد پادشاه یا در ساختارهای خاص (مانند پارلمان) که مشخصه دموکراسی است، مردم با میانجیگری ساختار دولتی به یک وحدت تبدیل می‌شوند. حتی اگر مردم تاریخ، سنت‌ها و روابطی داشته باشند که مواد خام برای تعریف آن‌ها به‌عنوان یک «مردم» باشد، این تعریف بدون ساختار نمایندگی که تمامی عناصر مورد اشاره را با هم در گونه‌ای وحدت جمع می‌کند، به صورت انضمامی قابل‌تحقق نخواهد بود. قوانین تنها زمانی می‌توانند مشروعیت و معنایی داشته باشند که تداوم «مردم» را به عنوان یک کل واحد و یگانه در طول زمان تضمین نمایند. برای اشمیت قوانین، دولت را تعریف نمی‌کنند بلکه برعکس، جنبه نمایندگی دولت، قوانین و دگردیسی آن‌ها را برمی‌سازد؛ تغییر در

حاکم خارج از نظام قانونی به لحاظ هنجاری معتبر عمل می‌کند، اما به هر حال متعلق بدان است، به این دلیل که فقط او باید دربارهٔ تعلیق کامل قانون اساسی تصمیم بگیرد.» (اشمیت، ۱۳۹۳ الف: ۵۲) دولت به دلیل در اختیار داشتن انحصاری توانایی تمایز میان دوست و دشمن و تصمیم‌گیری دربارهٔ شرایط استثنایی، نهادی است که می‌تواند شهروندان را وادار به فدا کردن جان‌شان در راه خود کند. (اشمیت، ۱۳۹۳ الف: ۴۰-۴۱)

۴٫۲ حاکمیت به‌عنوان تجلی ارادهٔ انضمامی

اشمیت میان «اساس» (Constitution) و مقررات حقوق اساسی (که شامل قانون اساسی نوشته نیز هست) «Constitutional Laws» تمایز افکنده است. «اساس» تجلی ارادهٔ عام است که دست آخر به صورت مقرراتی در متن نوشته پدیدار می‌گردد؛ در حالی که اصطلاح اخیر به نظامی از هنجارها اشاره دارد که مهمترین آن‌ها قانون اساسی نوشته است. (Schmitt, 2008: 59) باری، وی استدلال کرده است که «اساس» برآیند یک تصمیم سیاسی جمعی بوده و به همین دلیل اعتبار آن مبتنی بر هنجارها نیست. درواقع، از نظرگاه اشمیت، «اساس» برآمده از کنش قوهٔ مؤسس یا بنیان‌گذار است. این برداشت، «اساس» را به‌سان یک تصمیم آگاهانه که نمایانگر امر سیاسی در گونهٔ انضمامی خود است، به‌شمار می‌آورد. از نظرگاه اشمیت، یگانگی و یکپارچگی «اساس» در خود «اساس» یافت نمی‌شود، بلکه در برابر، در واحد سیاسی نهفته است؛ بنابراین، «اساس» تا جایی که منشأ وجودی‌اش، خودش نیست، مطلق هم نیست. هم-چنین اعتبار «اساس» به‌درستی هنجاری آن و یا به تمامیت نظام‌مند آن بازمی‌گردد، بلکه مربوط به‌گونه‌ای از وحدت سیاسی انضمامی و درواقع، ارادهٔ سیاسی آفرینش‌گر آن است. پیش‌انگاشت هر نوع هنجار حقوقی، حتی قانون اساسی، چنین اراده‌ای است. (Schmitt, 2008: 75-77) بدین آئین، به باور

در خصوص قانون تفویض اختیارات سال ۱۹۳۳ (Enabling Act of 1933) از سوی مجلس آلمان به هیتلر رخ داد. (Pan, 2019: 91-92) این نکته ظریف را نباید از نظر دور پنداشت در حالی که «نظریه قانون اساسی» اشمیت بر این نکته پافشاری می‌کند که چگونه شکل دولت مبتنی بر نمایندگی وحدت مردم است و این‌که جنبه پویایی قانون اساسی نتیجه تغییراتی است که این نمایندگی در طول زمان متحمل می‌شود، اثر «دولت، جنبش، مردم» این برداشت را تا اندازه‌ای با متمایز ساختن جنبه سیاسی دولت از خود دولت تغییر می‌دهد. در اینجا ادعای اشمیت آن است که دولت باید تنها به عنوان مجموعه‌ای از مقامات دیوان‌سالار در یک فرآیند فرماندهی درک شود؛ در واقع وی با دولت به‌عنوان دستگاهی بی‌طرف برخورد می‌کند که مجری قوانین است و البته این وضعیت بی‌طرف تنها با فهم این مهم می‌تواند دوام داشته باشد که فرآیندهای دیوان-سالارانه همواره تابع درک تثبیت‌شده سیاسی از نظم موجود خواهد بود. (Pan, 2019: 93)

باری، در نگاه اشمیت، اراده سیاسی در کنار قانون اساسی و به‌راستی بالاتر از آن است. هرگونه تعارض حقیقی مبتنی بر قانون اساسی که دربرگیرنده مبانی خود تصمیم سیاسی فراگیر نیز می‌شود، تنها از طریق اراده قوه مؤسس می‌تواند حل‌وفصل شود. هم‌چنین هرگونه شکاف در قانون اساسی نیز از طریق کنش قوه مؤسس پُر می‌شود. هر مورد پیش‌بینی نشده که مستلزم تصمیم‌گیری سیاسی بنیادین است، به دست این قوه رتق‌وفتق می‌شود. (Schmitt, 2008: 126) بر این شالوده، بن-پاره اشمیتی حاکمیت، یعنی این‌همانی حاکم با تصمیم‌گیری درباره استثناءها را بهتر می‌توان فهمید. در شرایط استثنایی، تصمیم‌گیری حاکم در راستای حفظ تمامیت نظام سیاسی به‌رغم تعلیق یا نقض قانون اساسی، بر گوهر نمایندگی قوه مؤسس استوار است. به بیانی دیگر، اراده سیاسی زایشگر «اساس» و در نتیجه «قانون اساسی» برای حفظ یکپارچگی خود، از طریق حاکم به‌مثابه نماینده‌اش،

نمایندگی منجر به تغییر متناظر در قوانین می‌شود. وحدت مردم همواره مستلزم تفسیر خاصی است از آنچه در مفهوم «مردم» گنجانده شده و یا از آن مستثنی می‌گردد. یکی از جنبه‌های کلیدی شکل دولت این است که چگونه باید تفاسیر بدیل از نظم مشروع را برای تعریف وحدت سیاسی به حاشیه راند. این امر نمایانگر آن است که گونه‌ای بی‌ثباتی ذاتی در شکل دولت در مواجهه با تغییرات وجود دارد. این فرآیند دگرگونی در شکل دولت، مفهوم اساس را به‌عنوان امری در پویایی دائم برای اشمیت نمایانگر می‌سازد که در آن وحدت سیاسی از منافع، عقاید و آرمان‌های مختلف متضاد شکل می‌گیرد. (Schmitt, 2008: 61) پس، مردم به عنوان موجودی انضمامی را نمی‌توان ایستا، بلکه باید در یک روند دائمی تغییر در نظر گرفت و این روند در حال تغییر آن‌ها نیز بایستی توسط یک نظریه قانون اساسی به رسمیت شناخته شود. این سه جنبه از وحدت سیاسی برای اشمیت یعنی وجود عینی یک مردم، نمایندگی مردم در نظم سلسله‌مراتبی روابطی که دولت را تشکیل می‌دهند، و البته روش‌هایی که این نمایندگی از طریق جنبش‌ها تغییر می‌کند، جنبه‌های کلیدی یک نظریه قانون اساسی است که به دنبال درک حقوق اساسی به‌عنوان توصیف وحدت سیاسی موجود در زمان و مکانی خاص است نه مجموعه‌ای از قوانین انتزاعی. (Pan, 2019: 89)

موردکاوی اشمیت برای توضیح سویه‌های وحدت پیش‌گفته، بر نحوه الغای قوانین جمهوری وایمار و توضیح این دشواره مبتنی است که چگونه یک جنبش سیاسی توانست قانون اساسی وایمار را ملغی و دریافت نوینی از هویت سیاسی مبتنی بر وحدت مردم آلمان و پیشوا را به‌مثابه نماینده این وحدت جایگزین آن کند. به باور اشمیت، اگر پارلمان منتخب مشروعیت مردمی خود را از دست بدهد و آنان به مجلس دستور دهند که صلاحیت تقنین خود را به یک نفر واگذار کند، این مصداق شکست حاکمیت قانون نیست، بلکه نمایانگر تغییر درک مردم از شکل نمایندگی وحدت‌شان است؛ امری که

باشند به طوری که تمامی پیشرفت‌های سترگ اجتماعی با هدایت قانون اخلاقی صورت گرفته‌اند. هستی سیاسی و اجتماعی به صورت غیرقابل اجتنابی تحت پوشش تنظیم‌گری حقوقی قرار می‌گیرد و سرانجام چاره همه مشکل‌های اجتماعی، حقوقی است. (Schmitt, 2008: 183)

نظرگاه‌های سیاسی و حقوقی اشمیت دارای ابعاد جامعه‌شناختی و برخلاف فهم نوکانتی‌هاست که فرآیندهای اجتماعی را در چارچوب‌های هنجاری و عام‌الشمول تفسیر می‌کنند. اشمیت، نهادها و خاصه نهادهای حقوقی را به مثابه اشکالی که به صورت تاریخی و اجتماعی زاییده شده‌اند، واکاوی می‌کند. این نهادها از نگاه وی، ریشه‌های خود را در نمودهای پیچیده ستیزگی و یکپارچگی اجتماعی، می‌یابند. آن‌ها را نمی‌توان هم‌چون مظاهر گرایش‌های اخلاقی عام، فرآیند استنتاج بخردانه و یا صرفاً بر پایه تحلیل ناب حقوقی و یا اخلاقی، مورد بررسی قرار داد. هم‌چنین، ناهمگونی بنیادینی میان برداشت‌های اشمیت با دیدگاه‌های اندیشمندان نوکانتی در زمینه «مفهوم ویژگی مبتنی بر قانون اساسی یا مشروطه دولت» (Conception of the Constitutional Personality of the State) وجود دارد. از نگاه نوکانتی‌ها، دولت زمانی مشروع جلوه می‌کند که برای خود قانون اساسی تدارک ببیند که از طریق آن، هم ویژگی‌های بایسته فرد انسانی را نشان دهد و هم به ریشه‌های انسان‌شناختی قدرت مشروع سیاسی ارجاع دهد. در این‌جا، ویژگی ضروری فرد انسانی به‌عنوان خودآئینی تعریف شده است؛ یعنی گنجایش استنتاج و اجرای قوانین عام‌الشمول؛ بنابراین، سرشت دولت مشروع زمانی تکامل می‌یابد که دولت شکل مشروطه هنجار اخلاقی عام را به خود گیرد. در این هنگام و با پذیرش هنجار اخلاقی از طریق قانون اساسی، ضرورت دارد که دولت خود را همواره با آن هم‌سو سازد. ولی برای اشمیت ویژگی مشروطه دولت به هیچ وجه خارج از آن یافت نمی‌شود. دولت مشروع دارای یک «اساس» است که اراده یکپارچه انضمامی مؤسس خود را نمایندگی

نظام حقوقی را معلق می‌کند. در نتیجه اشمیت، می‌تواند وجه حاد و افراطی وضعیت استثنایی یعنی دیکتاتوری حاکم را بر قدرت مؤسس استوار سازد. (آگامبن، ۱۳۹۵: ۶۹) می‌توان ادعا کرد در نظریه قانون اساسی اشمیت، مفهوم قوه مؤسس جایگزین حاکمیت شده است؛ به بیان بهتر، تغییر جهتی از یک مفهوم تصمیم‌گرا و شخص‌محور بسیار شدید از حاکمیت، به سوی مفهوم نوینی از آن انجام گرفت؛ قوه مؤسس، نمایانگر حاکمیت به‌منزله بروز و ظهور انضمامی اراده است (Cristi, 2011: 354-357)

۵ انگاره نوکانتی در تقابل با نگره‌های اشمیتی دولت

انگاره قانون اساسی، بخش بزرگی از نگره‌های اشمیتی دولت را برمی‌سازد و در واقع، پیوند میان دولت و قانون اساسی را شرح می‌دهد. (Voegelin, 2001: 42) آن‌چه بایسته توجه است آن که این انگاره بر بستر اندیشه‌ای ضد نوکانتی (New-Kantian) ارائه شده است. فلسفه نوکانتی درباره دولت دارای دیدگاه‌هایی است که خوانش اشمیتی دولت در نقطه مقابل آن‌ها قرار می‌گیرد. به صورت کوتاه، فلسفه نوکانتی بر آن است که جوهره نظریه کانت مبتنی بر وجود شرایطی است که در آن خرد آدمی در شکل اراده محض، می‌تواند به صورت خود-سالار اصول اخلاقی و یا حتی حقوقی الزام‌آور عام-الشمول را استنتاج کرده و برای روایش و توضیح کنش‌های خود بکار گیرد. بر همین شالوده، نظم سیاسی مشروع، نظمی است که صورتی عام و انضمامی به اصول حقوقی اتخاذ شده توسط فهم و یا آگاهی خودآئین، ببخشد. سوئیة سیاسی این فلسفه در مفهوم اخلاقی دولت قانون‌مدار (Rechtsstaat) به اوج خود رسید که بر پایه آن دولت تنها زمانی می‌تواند مشروع قلمداد شود که نمایانگر و واضع اصول بنیادین فراگیری باشد که از طریق آن‌ها خرد آدمی خودآئینی اخلاقی خود را حفظ می‌کند. بر مبنای این دیدگاه، دگرگونی‌های اجتماعی نمی‌توانند مستقل از تحولات حقوقی

شکلی است که بایستی معنا و درون‌مایه خود را از ساختار پیشینی مشروعیت دریافت دارد. بر این پایه، مشروعیت تنها به‌واسطه نمایندگی از اراده یکپارچه و یا هستی تاریخی مردم به دست می‌آید و چنین امری باید هم‌چون ریشه قانون اساسی و درواقع، حقوق پنداشته شود؛ بر مبنای انگاره‌های اشمیت، سیاست پیش از قانون و حقوق و درواقع، مقدم بر آن‌هاست.

اشمیت «اساس» دولت را به مثابه نظمی حقوقی که برتری و یا شایستگی متمایزی نسبت به آن دارد، تلقی نمی‌کند. بلکه برعکس، وی «اساس» را به‌مثابه امری هم‌بسته با دولت می‌بیند که نمایانگر اراده سیاسی یکپارچه‌ای است که نمی‌تواند به اصول قانونی مستقل یا شکلی فروکاسته شود. (Schmitt, 2008: 60) پس، قانون اساسی یک دولت در درجه نخست باید سیاسی باشد نه حقوقی. همه تعاریفی که قانون را به‌مانند ابزار رویارویی و مهار سیاست، یا هم‌چون پیش‌شرط شکلی یا رویه‌ای مشروعیت سیاسی یا یک دستگاه الزام‌کننده ارزش‌های اخلاقی می‌انگارند، بازتاب‌دهنده نوعی خودفریبی و گرایش‌های ضعیف اساسی در دولت قانون‌مند لیبرال هستند. بنابراین، قانون اساسی هم‌شکل و هم اراده دولت است. (Seitzer & Thornhill, 2008: 3-13) بدین آئین، «اشمیت میان عنصر سیاسی یک قانون اساسی و عنصر لیبرال آن، یعنی اصل حاکمیت قانون تمایز قائل شد.» (Cristi, 2011: 355) از دیدگاه وی، قوانین اساسی به‌سان آنچه لیبرالیسم می‌پندارد، به‌صورت خودکار تولید نمی‌شوند، بلکه برعکس آن‌ها بر مبنای تصمیمات برساننده (تصمیم قوه مؤسس) که باید به‌منزله یک حاکم تلقی شوند، بنا نهاده می‌شوند. (Cristi, 2011: 356) تمامی مفاهیم حقوقی از جمله «اساس» و «قانون اساسی» از یک زمینه واحد و مشترک در نوشته‌های اشمیت پیروی می‌کنند. هدف اشمیت بازگرداندن دولت به یک چارچوب مقتدرانه مبتنی بر دلایل عینی است که در

می‌کند. بر این بنیاد، «اساس» نمایانگر (نماینده) هنجارهایی نیست که مستقل از دولت کشف و استنتاج شده‌اند. هم از این روی است که اشمیت این اندیشه را رد می‌کند که دولت باید با استانداردهای قانونی سنجش‌پذیر و یا از طریق تعهداتی که حقوق و یا قانون بیرون و مستقل از دولت بر آن تحمیل می‌کند، محدود شود.

برای اشمیت، ویژگی مشروطه دولت، صرفاً بنیاد سرشت خود دولت است و قانون اساسی (و مشروطه‌گرایی) واقعیتی جدای از دولت ندارد. افزون بر این موارد، ادعای نوکانتی‌ها مبنی بر این‌که قانون اساسی دولت زمانی مشروع است که منفصل از هر اراده خاصی بوده و تنها گونه‌ای از اراده پندارین ناب و یا انبوهه نابی از منافع بشری تعمیم‌پذیر را نمایندگی کند، با مخالفت اشمیت روبرو شده است. در نگرش اشمیت، مشروعیت مشروطه و یا مبتنی بر قانون اساسی، ریشه در اراده‌ای انضمامی و ماهوی دارد. این اراده یا به‌صورت شخصی یعنی در چارچوب تصمیمات شخصی و یا در قامت اراده بنیادی مشترک مردمی که به‌صورت تاریخی برساخته شده‌اند، تجسم می‌یابد. درواقع، اشمیت بر گونه اراده‌گرا و یا تصمیم‌گرای مشروعیت تکیه دارد و نه همانند نوکانتی‌ها که ریشه‌های حقوقی مشروعیت را مدنظر دارند. پیوند میان مشروعیت (Legitimacy) و قانونی‌بودن (Legality) (دوگانه قانونی بودن و مشروعیت) نیز از نظرگاه اشمیت نا-هم‌سانی بنیادینی با انگاره‌های نوکانتی دارد. (Schmitt, 2008: 135-136) در اندیشه سیاسی و حقوقی اندیش‌ورزان نوکانتی، قانونی‌بودن تعیین‌کننده مشروعیت و یا به‌گونه‌ای پیش‌شرط آن است. قانون اساسی، از طریق قرار دادن محدودیت‌های قانونی-اخلاقی بر اقتدار دولت و کاربست آن و یا با ارجاع به هنجارهای طبیعی-قانونی به‌مانند ابزار پایش کارکردهای دولت، مشروعیت دولت را تعیین می‌کند. اشمیت ادعا کرده است ارتباط میان حقوق و قدرت در فلسفه نوکانتی با سوءبرداشت روبرو شده است. برای اشمیت، قانونی بودن شرطی

آن هرچومرج برآمده از وضعیت طبیعی جایی ندارد و به جای آن صلح و پایستگی معناداری برپاست.

در ارزیابی دیدگاه‌های اشمیت گفتنی است گرچه خوانش وی از حاکمیت، حقوق اساسی و قانون اساسی نمایانگر بصیرت‌های قابل‌توجه است که فهم غالب از نظام حقوق اساسی را به چالش می‌کشد، اما نمی‌توان این امر را نادیده انگاشت که وی در یک برداشت خطی، امر سیاسی را به‌عنوان ارزش مرکزی و یا پارادایم قلمداد کرده و سایر نیروها یا حوزه‌ها را در پیرامون آن قرار می‌دهد؛ درست است که در یک پارادایم، ارزش یا ارزش‌های برتر از سایرین وجود دارد، اما این ارزش‌ها نمی‌توانند حوزه‌های پیرامونی را نادیده بگیرند. در این‌جا تأکید بر آن است که همواره در گستره مرکزی، گفتمان‌های ویرانگر و راهبردهای مقاوم وجود دارند که دائماً گفتمان‌های پارادایماتیک، یعنی گفتمان‌هایی را که تشکیل‌دهنده، منعکس‌کننده و برانگیزنده حوزه مرکزی و ارزش‌های آن هستند، به چالش می‌کشند. حاکمیت قانون در مفهومی که نوکانتی‌ها ارائه می‌کنند، گستردگی موازین اساسی نوشته و حتی سنن و وریه‌های سیاسی هم‌چون چالشی بنیادین در برابر امر سیاسی و تعیین‌کنندگی قدرت سیاسی جلوه کرده است. صرف‌نظر از چگونگی تحلیل و میزان درستی یا نادرستی انگاره‌های موجود درباره فرسایش حاکمیت دولت‌ها، داشتن نگاهی جزم‌اندیش و کوشش برای فروکاستن انگاره حاکمیت به خوانشی واحد و مطلق از بنیان به‌مثابه کوششی نافرجام جلوه‌گری می‌کند. باری، این توهم را باید زدود که می‌توان یک مفهوم واحد و موردتوافق از حاکمیت ارائه کرد. این نه‌فقط از آن روی است که در روزگار حاضر، شاهد نوعی ناهم‌سانی نظرگاه‌ها پیرامون حاکمیت خاصه با تأثیرپذیری از تحولات پیرامون هستیم، بلکه نگاهی تاریخی به حاکمیت از آغازگاه دوران مدرن نیز چنین فضای ناهم‌سانی را نشان می‌دهد. پس می‌توان ادعا کرد حاکمیت دارای جنبه‌های حقوقی و سیاسی است؛ جنبه سیاسی آن مفهومی اشمیتی و سویی حقوقی آن ویژگی کلسنی

دارد؛ توضیح آن‌که به باور کلسن نظام حقوقی پایگانی از هنجارهاست که اعتبار هر هنجار قابل‌ردیابی به هنجاری بالاتر است تا این‌که به هنجار بنیادین آن نظام حقوقی می‌رسد. چنین سامانی از هرگونه تناقضی به دور است؛ چراکه هرگونه تضاد میان دو هنجار از طریق یک هنجار بالاتر که قدرت آفرینش تصمیمات الزام‌آور را به یک مقام (نه شخص) واگذار می‌کند، رفع می‌شود. اعتبار هنجار بنیادین به هنجار دیگری وابسته نیست و بر همین اساس، کلسن ادعا کرده است که اعتبار این هنجار، انگاشتی است. پس برخلاف برداشت سنتی، حاکمیت مربوط به رهایی از قانون (فرا قانونی بودن) نیست، بلکه ویژگی قانوناً برساخته‌ای است که از آن چپود یک سامان حقوقی ویژه است. (کلسن، ۱۳۹۱: ۱۳۳-۱۳۱) اما اشمیت با برجسته‌ساختن وجه سیاسی حاکمیت، به تقابل با انگاره ناب حقوقی کلسن پرداخته است. کلسن دولت را با نظم حقوقی موردشناسایی قرار می‌دهد به‌جای آن‌که دولت را سرچشمه این سامان حقوقی در نظر بگیرد و بدین‌سان اندیشه حاکمیت سیاسی را رد می‌کند. از این‌روی هم هست که اشمیت ایده دولت قانونی یا حاکمیت قانون را به سود دولت ناسیونال سوسیالیسم کنار می‌گذارد. دولتی که چشمان خود را بر واقعیات اجتماعی و سیاسی نمی‌بندد. بر این مبناست که اشمیت دلیل تهی‌بودگی مفهوم حاکمیت را در سازگان اندیشگی کلسن فروکاستن آن به سامانه‌ای از ارجاعات و نادیده‌گرفتن واقعیات انضمامی امر سیاسی می‌پندارد. (Nicholls, 1989: 102-103) اما به نظر می‌رسد حاکم هابزی (که موردتوجه اشمیت است) تابع اقتدار بالاتری است و قوانین مصوب او تنها موضوعه‌سازی (شکل قانونی بخشیدن) به آن اقتدار است. بر همین پایه است که کاریست دولت قانون‌مدار مردم‌سالار عقلانیت قانونی را عنصر برسازنده دولت قرار می‌دهد به‌گونه‌ای که حاکم تابع اصول بنیادین عقلانی است. پس عنصری نظیر نقش قوانین طبیعی و ایده تابعیت حاکم از آن‌ها در اندیشه هابز، اهمیت بنیادین دارد. حاکم شخصی است که در شرایط

هر دو جنبه حاکمیت در تحلیل حقوق اساسی باید مطمح نظر باشد و میان امر سیاسی و امر حقوقی گونه‌ای دیالکتیک برقرار گردد؛

دوم، دولت حاکم، هیچ‌گونه دلالتی بر گونه ویژه-ای از حکومت، جمهوری، دموکراسی، سلطنت و دیگر اشکال ندارد؛ حاکمیت، بنیانی سیاسی و حقوقی است که انواع ناهمگون قانون اساسی یا گونه‌های مختلف حکمرانی می‌توانند بر مبنای آن شکل بگیرند؛

سوم، دولت حاکم در معنای پیش‌گفته دست-آخر مطلق و نامحدود است؛ چنین امری نباید منجر به نادیده انگاشتن محدودیت‌هایی گوناگونی شود که به‌ویژه قانون اساسی بر دولت وارد می‌آورد، بلکه چنین محدودیت‌هایی سازوکارهای تعیین شده از طریق به‌کارگرفتن قدرت مؤسس در نسبت با دولت است؛ محدودیت‌هایی که همواره می‌توانند با استثناء مواجه شوند. بن‌پاره اشمیتی حاکمیت، یعنی این‌همانی حاکم با تصمیم‌گیری درباره استثناء-ها در پرتو مفهوم قدرت مؤسس بدین ترتیب قابل-درک است که در شرایط استثنایی، تصمیم‌گیری حاکم در راستای حفظ تمامیت نظام سیاسی به‌رغم تعلیق یا نقض قانون اساسی، بر گوهر نمایندگی قوه مؤسس استوار است. به بیانی دیگر، اراده سیاسی زایشگر «اساس» برای حفظ یکپارچگی خود، از طریق حاکم به‌مثابه نماینده‌اش، نظام حقوقی را معلق می‌کند. بر این اساس، وحدت سیاسی انضمامی و درواقع، اراده سیاسی آفرینش‌گر آن است که حاکمیت را در اختیار دارد. پیامد چنین نگرشی به حاکمیت برساننده این ادعاست که در ارتباط با چالش‌های ادعا شده پیرامون حاکمیت دولت‌ها هم‌چون هم‌گرایی‌هایی بین‌المللی از گونه اتحادیه اروپایی و حقوق بشر تصمیم‌نهایی هم‌چنان در اختیار داور نهایی یعنی دولت قرار دارد. هیچ-چیزی نمی‌تواند مانع از آن شود که دولت‌ها حاکمیت خفته خود را بیدار سازند و جوهره توافق بنیاد اتحادیه اروپایی و حقوق بشر را یادآور شوند. به نظر می‌رسد، در این زمینه نیز هم‌چنان استثنا در

عادی و مطابق قانون اساسی (نوشته یا نانوشته) به تصمیم‌گیری می‌پردازد. شخصی که تنها در روشی منطبق با قانون اساسی (روشی مشروط) در شرایط عادی تصمیم‌گیری می‌کند، قادر به تصمیم‌گیری مشروع در شرایط استثنایی است حتی اگر این تصمیمات به تعلیق قانون منجر شود. این امر نشان می‌دهد که وجوه دوگانه حاکمیت و درواقع تنش میان دو سویه حقوقی و سیاسی آن هم‌زمان باید مطمح نظر قرارگیرند. (Dyzenhaus, 2015: 349-352)

۶ نتیجه‌گیری

رویکرد نوشتار حاضر نسبت به حاکمیت و نظرگاه اشمیتی نسبت به آن را که منجر به چالش کشیدن نگاه رایج به حقوق اساسی می‌شود، در گزاره‌های زیر قابل‌بیان است:

نخست آن‌که، حاکمیت دارای دو سویه بسیار مهم است: بُعد سیاسی و جنبه حقوقی. بدون در نظر داشتن چنین تمایزی نمی‌توان به درکی ژرف از حاکمیت دست یافت. فروکاستن حاکمیت به اقتدار یا صلاحیت قانونی می‌تواند نمایانگر گونه‌ای بدفهمی از گوهر حاکمیت به‌مثابه قانون امر سیاسی باشد؛ هرچند، توجه به حاکمیت سیاسی به هیچ‌روی نباید موجب کنار گذاردن سویه حقوقی حاکمیت شود، بلکه باید هوشیار بود که حکمرانی مبتنی بر قانون به‌صورت قابل‌توجهی وابسته به سازوکارهای کاربست قدرت سیاسی (و نه اقتدار) است. بر این آئین، باید به تمایز میان قدرت و اقتدار توجه ویژه کرد. بدون قدرت، اقتدار امری تهی و بیهوده محسوب می‌شود. اقتدار، چارچوبی قانونی و رسمی محسوب می‌شود، ولی چنین چارچوبی همیشه در نسبت با قدرت سیاسی موجودیت یافته و دگرگون می‌شود. اقتدار سرشتی نامشروط دارد؛ بدان معنا که یا اقتدار وجود دارد و یا ندارد؛ اقتدار هم‌چون مجوزی است که یا صادر شده و یا نشده است. در حالی که قدرت، امری ربطی و نسبی است که به توانایی، صلاحیت و ظرفیت مربوط می‌شود؛ باری،

ماهیتی جدای از حقیقت وجودی خود ندارد؛ این قدرت در چارچوب تصمیمی نمود می‌یابد که در موقعیتی انضمامی و نه انتزاعی اتخاذ می‌شود.

مفهوم اشمیتی آن‌که بنا بر واکاوی‌ای که پیش از این ارائه شد بر سرشت نمایندگی قوه مؤسس استوار است، همه‌چیز را تعیین می‌کند. کاربست قدرت در این وضعیت امری مبتنی بر اراده است و نه خرد و

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- Agamben, G. (1395). *State of Exception*, translation by Poya Imani, Tehran: Ney Publishing, first edition. [**In Persian**]
- Cristi, R. (2011). "Schmitt on Constituent Power and the Monarchical Principle", *Constellations*, Volume 18, No 3, pp.352-364.
- Dyzenhaus, D. (2015). "Kelsen, Heller, and Schmitt: Paradigms of Sovereignty Thought", *Theoretical Inquiries in Law*, Volume. 16, No 2, pp.337-366.
- Fiorenza, F. S. (2005). "Political Theology and the Critique of Modernity: Facing the Challenges of the Present", *Distinktion: Journal of Social Theory*, No 10, pp. 87-105.
- Harding, A. (2001). *Medieval Law and the Foundations of the State*, Oxford: Oxford University Press.
- Heidari, A. & kavandi, R. (1395). "The Political Theology and the Exception: Carl Schmitt and the Problem of Sovereignty", *Philosophy*, No. 44(1), pp. 33-49. [**In Persian**]
- Held, D. (1394). "The Formation of the Modern State", In Stuart Hall & Bram Gibbon (Ed). *An Introduction to the Understanding of Modern Society*, Book 1: *Forms of Modernity*, (pp. 113-174) translated by Mahmoud Mothahid and Others, Agah Publication, second edition. [**In Persian**]
- Hinsley, F. H. (1986). *Sovereignty*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Hobbs, T. (1381) *Leviathan*, translated by Hossein Bashirieh, Tehran: Ney Publishing, 2nd edition. [**In Persian**]
- Jones, W. T. (1358). *Masters of Political Thought* (Volume II, Part I), translated by Ali Ramin, Tehran: Amir Kabir Publishing, first edition. [**In Persian**]
- Kalmo, H. & Skinner, Q. (2010). "Introduction: A Concept in Fragments", In Hent Kalmo & Quentin Skinner (Ed). *Sovereignty in Fragments: The Past, Present, and Future of a Contested Concept*, (pp.1-26), Cambridge: Cambridge University Press,
- Kalyvas, A. (2008). *Democracy and the Politics of the Extraordinary*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Kelsen, H. (1391). *The Pure Theory of Law*, translated by Esmaeil Nematollahi, Tehran: Samt Publication [**In Persian**]
- Laughlin, M. (1388). *Fundamentals of Public Law*, translated by Mohammad Rasakh, Tehran: Nay Publishing, first edition. [**In Persian**]

- Lock, J. (1392). *Two Treatises of Government*, translated by Farshad Shar-iat, Tehran: Negah Moaser Publish-
ing, first edition. [**In Persian**]
- Locke, J. (1988). *Two Treatises of Govern-ment*, Edited by Peter Laslett, Cam-
bridge: Cambridge University
Press.
- Maritain, J. (1951). *Man, and the State*, Chi-
cago: University of Chicago Press.
- Morris, C. (1998). *An essay on the Modern
State*, Cambridge: Cambridge Uni-
versity Press.
- Nicholls, D. (1989). *Deity and Domination;
Images of God and the State in the
Nineteenth and Twentieth*, United
Kingdom: Routledge.
- Pan, D. (2019). "State, Movement, People:
Representation and Race in the
Construction of Political Identity,"
Telos, No. 189, pp. 87-108
- Philpott, D. (2016). "Sovereignty", In. Ed-
ward N. Zalta (Ed). [The **Stanford En-
cyclopedia of Philosophy**](https://plato.stanford.edu/archives/sum2016/entries/sovereignty/), Available
at:
<[https://plato.stanford.edu/ar-
chives/sum2016/entries/sover-
eignty/](https://plato.stanford.edu/archives/sum2016/entries/sovereignty/)>.
- Runciman, D. (2003). "The Concept of the
State: The Sovereignty of a Fiction",
In Quentin Skinner & Bo Strath
(Ed). *States and Citizens: History,
Theory, Perospec*, (pp.28-38), Cam-
bridge: Cambridge University
Press.
- Schmitt, C. (2008) *Constitutional Theory*,
Translated and edited by Jeffrey
Seitzer, Durham: Duke University
Press.
- Schmitt, C. (1393-A). *Political Theology:
Four Chapters in the Concept of
Sovereignty*, Introduction by
George Schwab, English translator,
translated by Leila Chamankhah,
Tehran: Negah Moasar Publishing,
2nd edition.[**In Persian**]
- Schmitt, C. (1393-B). *The Concept of the Po-
litical*, translated by Yashar Jirani, &
Raasool Namazi, Tehran: Qoqnoos
Publications, first edition.[**In Per-
sian**]
- Schmitt, C. (1395). *The Leviathan in the
State Theory of Thomas Hobbes:
Meaning and Failure of a Political
Symbol*, translated by Shervin
Moghimi Zanjani, Tehran: Pegah
Rozgar Nou Cultural Institute, first
edition. **In Persian**]
- Schupmann, B. A. (2015). *Leviathan Run
Aground: Carl Schmitt's State The-
ory and Militant Democracy*, Sub-
mitted in partial fulfillment of the
requirements for the degree of
Doctor of Philosophy in the Gradu-
ate School of Arts and Sciences,
Columbia University, 2015, Avail-
able at:
<[https://academiccommons.co-
lumbia.edu/catalog/ac:205773](https://academiccommons.columbia.edu/catalog/ac:205773)>.
- Seitzer, F. & Thornhill, C. (2008). "An Intro-
duction to Carl Schmitt's Constitu-
tional Theory: Issues and Context",

- in Schmitt, C. (2008). *Constitutional Theory*, Translated by Jeffrey Seitzer, Durham: Duke University Press, pp. 11-51
- Skinner, Q. (1381), "State in Contemporary Political Philosophy", In Robert Godin & Philip Pettit, (Ed). *State and Society*, (pp.1-79), translated by Moosa Akrami, Tehran: Printing and Publication Center of the Ministry of Foreign Affairs, first edition. [**In Persian**]
- Skinner, Q. (1999). "Hobbes and Purely Artificial Person of the State", *The Journal of Political Philosophy*, Volume 7, No 1, pp.1-29.
- Skinner, Q. (2009). "A Genealogy of the Modern State", *Proceedings of the British Academy*, No. 162, pp.325-370.
- Skinner, Q. (2010). "The Sovereign State: A Genealogy", In Hent Kalmo & Quentin Skinner (Ed). *Sovereignty in Fragments: The Past, Present and Future of a Contested Concept*, (pp.26-46), Cambridge: Cambridge University Press.
- Skinner, Q. (1393). *The Foundations of Modern Political Thought. Volume 2. The Age of Reformation*, translated by Kazem Firouzmand, Tehran: Agah Publications, first edition. [**In Persian**]
- Troper, M. (2010). "The Survival of Sovereignty", In Hent Kalmo & Quentin Skinner (Ed). *Sovereignty in Fragments: The Past, Present and Future of a Contested Concept*, (pp.132-150), Cambridge University Press.
- Van Creveld, M. (1999). *The Rise and Decline of the State*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Vincent, A. (1371) *Theories of the State*, translated by Hossein Bashirieh, H., Tehran: Ney Publishing, first edition. [**In Persian**]
- Vinx, I. (2016). "Carl Schmitt", In. Edward N. Zalta (Ed). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, Available at: <<https://plato.stanford.edu/archives/sum2016/entries/sovereignty/>>.
- Voegelin, E. (2001). "Review of *Verfassungslehre* by Carl Schmitt (1931)", In Jodi Cockerill & Barry Cooper (Ed). *The Collected Works of Eric Voegelin, Volume 13: Selected Book Reviews*, University of Missouri Press, pp.42-66.
- Wolff, R. P. (1990). *The Conflict Between Authority and Autonomy*, Oxford: Basil Blackwell.
- Zucca, L. (2015). "A Genealogy of State Sovereignty", *Theoretical Inquiries in Law*, Volume. 16, No 2, pp.398-422.